

OVDASÁNIT

Siviilaáittardeaddji lea Stuorradikki luohttámušolmmoš.

Son iská leat go almmolaš eiseválddit meadán dahje vearrut dahkan ovttage vuostá. Bearráigeahččodoaibma lea vuosttažettiin váidagiid olis.

Dát čuvgehus oanehaččat oaivada Stuorradikki áittardeaddjiortnega, Siviilaáittardeaddji birra.

Dás čilgejuvvo maid Siviilaáittardeaddji sáhtta dahkat, mo váidaga ovddida ja mo áittardeaddji ja su mielbargit meannudit váidagiid.

Oslo borgemánus 2000

Arne Fliflet
Siviilaáittardeaddji

Makkár áššiiguin bargá Siviilaáittardeaddji?

Siviilaáittardeaddji sáhtášii gal iskat buotlágan áššiid ja diliid maid almmolaš eiseválddit leat meannudan ja mearridan. Nuppiin sániiguin gullá stáhta, fylkkagiella ja giella hálddahuš Siviilaáittardeaddji bargoviidodahkii. Váidagiid sáhtta ovddidit sihke eiseválddeorgánaide (hálddašanorgánaide) ja virgeolbmuid dahje earáide geat barget hálddahušaovddas.

Priváhta nákkut eai gula bargoviidodahkii. Áittardeaddji ii sáhte omd. meannudit siidaguimmiid gaskasaš nákkuid, priváhta šiehtangaskavuodaid riidduid dahje priváhta organisašuvnnaid váidagiid. Seamma gusto mángga háve dallege go almmolaš ášahusat eai doaimmat almmolaš válddi, muhto lea bealálaččat priváhtarievttálaš gaskavuodain.

Siviilaáittardeaddji ii ge sáhte meannudit

- áššiid maid Stuorradiggi ja Odeldiggi leat mearridan
- stáhtarádi dahkan mearrádusaid
- duopmostuoluid doaimmaid, masa gullet vel hálddahušlaš dahkamušat mat leat biddjon duopmárvuorraide, ja mearrádusaid mat čielgasit láhkamearrádusain sáhttet ovddiduvvot duopmostuoluide guoddalemiin, váidimiin dahje eará riektegaskaomiin, ee. panten dahje geassingohččun báikkás

- Riikadárkkástusa doaimma
- áššiid mat gullet Suodjalusa Áittardeaddjái ja Siviilla suodjalangeatnegasaid áittardeaddjái

Gielladalaš iešstivrejumi deasttas ii sáhte buot mearrádusaid maid giellastivrrat ja fylkkadikkit dahket, ovddidit Áittardeaddjái.

Mo sáhtta Siviilaáittardeaddji oaivadit

Siviilaáittardeaddji ja su mielbargit addet dárbašlaš oaivadeami, rádiid ja veahki vai sáhtta atnit Stuorradikki áittardeaddjiortnega. Áittardeaddji sáhtta muđui vástidit rievttálaš gažaldagaid mat gullet dihto váiddaáššái.

Váidda Siviilaáittardeaddjái - mii bat dat lea? Maid sáhtta váidit?

Son gii Siviilaáittardeaddjái váida ávžžuha áittardeaddji iskat ášši dahje dilálašvuodaid maid hálddahuš (almmolaš eiseválddit) lea meannudan/mearridan. Áittardeaddji mearrida lea go váidagis doarvái vuoddu dan meannudit.

Siviilaáittardeaddjái váidda ja bajit hálddašaneiseváldái váidda leat guokte sierranas ášši. Sus, gii bajit hálddašaneiseváldái váida, lea dábálaččat vuoigatvuohta oazžut ášši/mearrádusa meannuduvvot odđasit bajit eiseválddis, ja váiddaorgána sáhtta de muhttit mearrádusa. Son, gii váida Siviilaáittardeaddjái, ávžžuha áittardeaddji iskat ášši dahje hálddašandilálašvuoda ja de cealkit oaivilis dan hárrái mii iskademiin boahtá ovdan. Ii okta-

ge sáhte gáibidit ahte su váidaga galgá Áttardeaddji meannudit. Áttardeaddji ii ge sáhte muhttit hálddašanmearrádusaid.

Áttardeaddjái galgá váidda leat nu ahte sáhtta adnot leat vearrivuohtan sutnje gii váidá. Šattašii nu jus váidá go hálddašanmearrádus lea boastut, dahje eiseválddit leat ášši meannudan boasttu dahje bealuškeahces vuogi mielde. Son, gii oaivvilda ahte hálddahas lea láhtten deasttaheapmin, loavkideaddjin dahje eará čuohcideaddji láhkai, sáhtta dan váidit. Sáhtta maid váidit go hálddahas ii vástit jearaldagaid dahje eai daga áššiin maidege.

Goas sáhtta váidit Siviilaáttardeaddjái?

Siviilaáttardeaddji bearráigeahčču galgá leat maŋŋil buot earáid.

Dát mearkkaša ahte hálddahas galgá leat vejolašvuohta čorget ja loahpalaš mearrádusa áššis/dilálašvuodas dahkat, ovdal go váidá Áttardeaddjái. Jus hálddahas leat iežaset gozihan- ja bearráigeahččoortnegat, ferte dábálaččat váidagiid vuos dohko ovddidit.

Jus váidda gusto hálddašanmearrádussii, hálddahas lea maŋgii alit ásahus, mii sáhtta dárkkistit mearrádusa. Dalle ferte dán váiddavejolašvuohta leat geavahan, ovdal go váidá Siviilaáttardeaddjái. Ovdamearkka dihte ferte oadjomearrádus dábálaččat leat váidon Oadjoriektái, ja jus lea huksenáššis dahje sosiáláššis sáhka, ferte mearrádus vuos leat váidon Fylkkamánnii. Jus dákkár váiddaáššis vel maŋŋil loahpalaš mearrádusa oaivvilda ahte lea boastut dahje vearrut dahkkon, sáhtta váidit Siviilaáttardeaddjái.

Áššiin, main Gonagas (Ráđdehus) lea váiddaásahus, ii gusto njuolggadus ahte váiddavejolašvuohta alit hálddašanorgánii ferte leat adnon ovdal go sáhtta váidit Siviilaáttardeaddjái. Dát mearkkaša ahte go departementa vuosttas ásahussan lea dahkan mearrádusaid, de sáhtta váidit Áttardeaddjái vaikko ii leat vuos váidon Gonagassii.

Mii dás ovddabealde lea celkon, gusto vuostazettiin mearrádusváidagiidda. Dihto háviid sáhtta maid váidit Áttardeaddjái vaikko hálddahas ain lea ášši meannudeamen. Dát sáhtta omd. gustot ášši áigemeiriid birra (hiljis áššemeannudeapmi).

Váidaga áigemearri

Váidaga áigemearri lea jahki. Áigemeari rehkenastá das rájes go hálddahas lea áššis loahpa-

laš mearrádusa dahkan dahje das rájes go váidaga lea ožžon. Áttardeaddji sáhtta datte dilálašvuohta meannudit, vaikko váidaga áigemearri lea meaddil, muhto dát dahkko dušše áibbas erenoamáš diliin.

Gii sáhtta váidit?

Juohkehaš gii oaivvilda iežas leat vásihan vearrivuohta dahje boastuvuohta almmolaš eiseválddid beales, sáhtta váidit Áttardeaddjái. Váidái ferte datte alccesis leat čuohcan dát boastuvuohta dahje suostan maid váidá. Dábálaččai ii meannut áttardeaddji váidagiid dakkár áššiš mii dušše gusto nubbái.

Dattege sáhtta nuppi olbmo oazžut iežas ovdas sáddet váidaga. Dalle gal galgá son geasa ášši gusto, sáddet mielde fápmudusa. Organisašuvdna sáhtta váidit Áttardeaddjái ovttaskas miellahtu ovddas. Dalle berrešii miellahttu ge čállit vuollái váidaga, dahje berrešii bidjat mielde čálalaš fápmudusa.

Sis, geain lea váldon eret sin friddjavuohta, omd. geat leat giddagasas, lea vuoigatvuohta váidit Áttardeaddjái gitta reivviin, namalassii almmá ásahusa reivedárkkisteami haga.

Áttardeaddji gal maid sáhtta áššiid iskat jus ieš dan dáhttu.

Mo galgá váidaga čállit?

Váidda galgá leat čállon ja váidi galgá ieš leat dan čállán vuollái dahje jo eará gii váidis lea fápmudusa dasa ožžon. Dábalaš reive lea doarvái. Ii gáibiduvvo makkárga erenoamáš hámiid, earret ahte Áttardeaddjái sihkkarasto ahte váidi duodai lea son gean namuha iežas leat. Danne adno e-poasta dušše jearaldagaide ja čuvgehusaide iige váiddameannudeami vuodđun. Váidi berre váidagis čilget mii lea boastuvuohta dahje meattáhus ja áinnas mielde bidjat áššebáhpáriid jus ležžet.

Meannudeapmi lea nuvtta.

Áttardeaddji váiddameannudeapmi

Go lea čielggas ahte váidda gullá Áttardeaddji bargoviidodahkii, mearriduvvo lea go doarvái vuodđu meannudit váidaga. Dalle fuolaha áttardeaddji ahte ášši isko. Áttardeaddji mearrida man olu galgá iskat. Hálddahas ja váidis viežža áššebáhpáriid, dieđuid ja cealkagiid dárbbu mielde.

Áttardeaddjis leat sullii 25 mielbargi geat leat

juristtat. Dasa lassin leat kantuvrras 10 bargi iešguđetge kanturdoaimmaiguin. Iskkademiid ferte dábalaččat ráddjet dasa ahte geahčada áššedokumeanttaid ja eará čálalaš ávdnasiid, muhto gii dan dáhttu sáhtta bivdit ságastallama dahje njálmmlaš konferánssa Áttardeaddjiin dahje su mielbargiiguin.

Fotogovaid, videofilmmaid js. sáhtta maid geavahit ášši čuvgemii. Dábalaččat ii fina áttardeaddji geahčadeamen báikki iige sáhte ieš dutkat beliid dahje vihtaniid.

Váidái mitaluvvo áššemanus ja Áttardeaddji meannudeami bohtosis.

Áttardeaddji galgá iskat áššiid objeaktiivvalaččat ja neutrálalaččat iige sáhte danne leat eiseválddiid ektui ovttage riikavuloža bealleovddasteaddjin, advokáhtan dahje doaimmaheaddjin.

Maid sáhtta Áttardeaddji dahkat?

Áttardeaddji sáhtta cealkit oavivilis dilálašvuodaid birra mat gusket su bargoviidodahkii. Áttardeaddji dahkan iskkadeamet sáhttet nuppiin sániiguin loahpavuvot eiseválddiide moaitámušain, ávžžuhusain dahje rávvagiin. Áttardeaddji sáhtta čujuhit ahte hálddašanorgána dahje virgeolmmoš lea meaddán dahje suostán. Son maid sáhtta ávžžuhit dan hálddašanorgána divvut meattáhusaid, suostamiid dahje bonjuvuodaid. Siviilaáttardeaddji ii sáhte ieš dahkat čatni mearrádusaid dahje muhtit hálldahusa dahkan mearrádusaid. Áttardeaddji ii ge sáhte addit rievttálaš čatni bargonjuolggadusaid eiseválddiide. Eiseválddit datte čuvvot áttardeaddji ávžžuhusaid ja rávvagiid.

Árvvošteaddji hálddašanmearrádusaid dáfus, lea Áttardeaddjis dušše ráddjejuvvon moaitinvejolašvuohta.

Áttardeaddji maid sáhtta fuomášuhttit lágaid, njuolggadusaid ja eiseváldgeavada váilliid.

Ii buot áššiid heive Siviilaáttardeaddjái iskat

Dábalaččat sáhtta Áttardeaddji dušše iskat dokumeanttaid ja eará čálalaš ávdnasiid. Son ii dutkka ovttage iige dábalaččat fina geahčadeamen báikkis.

Soames áššiid ii danne heive áttardeaddjái meannudit iige dain ovddidit cealkámuša. Dát lea ovdamearkka dihte dalle go lea dehálaš ahte fitná dan báikki geahčadeamen dahje njálmmlaččat čilgejuvvo, nu go soames áššiin giddodagaid ja soames buhtadangáibádusaid hárrái.

Dáhtošit go eanet diehtit Siviilaáttardeaddji birra?

Jus dáhtošit eanet diehtit Stuorradikki siviilaáttardeaddjiortnetga birra, sáhtát čállit dahje čuojahit Áttardeaddji kantuvrii. Áttardeaddjiid mielbargiiguin ferte njálmmlaš konferánssaid ovdagihtii šiehtadit.

Telefovna: 22 82 85 00

Ruoná nummir: 800 80 039

Telefáksa: 22 82 85 11

E-poasta: post@sivilombudsmannen.no

Ruovttusiidu:

www.sivilombudsmannen.no

Poastačujuhus: Poastaboksa 3 Sentrum, 0101 OSLO

Galledančujuhus: Akersgata 8, 6. geardi (uksa sisa Tollbugata)